POËZIE WEEK 2026
VLAANDEREN & NEDERLAND

LESTIPS

SECUNDAIR/ VOORTGEZET ONDERWIJS

Beste lezer,

In 2026 vieren we de veertiende editie van Poëzieweek, het grootste poëziefeest van Vlaanderen en Nederland. Van 29 januari tot en met 4 februari is er overal poëzie: in de boekhandel, bibliotheek en ook in de klas. Poëzieweek is een prachtige aanleiding om met gedichten in de klas aan de slag te gaan. Deze lestips geven hier concrete handvatten voor.

Het thema van deze Poëzieweek is 'Metamorfose' – een krachtig en veelzijdig onderwerp. Dit thema staat dan ook centraal in deze lestipbundel. Van rups naar vlinder, van dag naar nacht, van woord naar gedicht. Metamorfose is overal: in de natuur, in ons lichaam, in onze gedachten en in onze samenleving. Het is een transformatie die ons uitdaagt, verrast en inspireert. Poëzie is bij uitstek het genre dat deze veranderingen vangt, verwoordt en verbeeldt.

Poëziecentrum zorgde voor een mooie selectie gedichten rond het thema, de redacteurs gingen ermee aan de slag. Je vindt in deze bundel vijf lestips bij één specifiek gedicht, waarvan eentje bij een gedicht dat Ellen Deckwitz speciaal voor het Poëziegeschenk 2026 schreef.

We hopen dat deze bundel jullie inspireert en op weg helpt naar boeiende en verrijkende lessen rond poëzie. En vergeet niet dat de bundel het hele jaar door bruikbaar is. Want poëzie, dat verrijkt élke les.

Veel leesplezier,
Stichting Lezen en Poëziecentrum

LESTIP 1

Ik ben een eigenwijs meisje in Iran

Ik draag de verplichte hoofddoek niet
Ik doe hem op een stok en verbrand hem
Ik voel mijn haren in de wind
Ik protesteer in de straten van mijn land

Ik vecht
Ik ga door
Ik moet vluchten

Ik ben de enige hoop
Ik breng het leven en de vrijheid naar mijn land
Mijn land, mijn volk heeft mij nodig

Ik, een eigenwijs meisje uit Iran

Azar Tishe
In: *DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.*
(Plint, 2024)

OVER DE AUTEUR

Azar Tishe is een Koerdisch-Perzische schrijver en dichter uit Iran. In haar werk staan liefde, zelfontdekking en het leven als vrouw in een vreemd land centraal. In 2004 publiceerde ze haar eerste Nederlandstalige gedichtenbundel *Reiziger*, waarin Iraanse dichttradities weerklinken en thema's als reizen, heimee en herinnering aan bod komen. Tishe staat graag op het podium en werkt vaak samen met andere kunstenaars, waardoor haar poëzie mensen en werelden met elkaar verbindt.

20–40 min.

VOOR HET LEZEN

RARA, WAT BEN IK?

Begin de les met het tonen van deze foto:

Richard Vogel/AP Photo

Laat de leerlingen even in stilte kijken en vraag hen daarna om er een titel bij te verzinnen, alsof het een krantenkop is. Bespreek vervolgens kort wat ze zien: wie zijn deze mensen, wat zouden ze voelen en wat hopen ze te bereiken?

Schrijf daarna het woord ‘vrijheid’ op het bord en vraag de leerlingen om er elk één woord bij te noteren dat zij ermee verbinden. Betekent vrijheid voor iedereen hetzelfde, of verschilt dat van plaats tot plaats?

Ga vervolgens in op het idee van kleine daden die een groot verschil kunnen maken. Je kan hier bijvoorbeeld vertellen over Rosa Parks of kies zelf een ander voorbeeld. Vraag de leerlingen om een klein gebaar te bedenken dat in hun ogen veel impact kan hebben en maak daarna de link met hun eigen ervaringen: wanneer voelden zij zich ooit eigenwijs, of durfden ze iets te doen dat tegen de stroom inging? Laat de leerlingen dit kort opschrijven en met het klasgenootje naast hen of de hele klas delen.

Sluit af met een stelling: “Ik zou durven protesteren, ook als dat gevaarlijk is.” Laat leerlingen letterlijk een stap naar links of rechts zetten om te tonen of ze het ermee eens zijn of niet. Bespreek kort hun keuzes en meningen.

15-20 min.

NA HET LEZEN

Laat de leerlingen het gedicht in groepjes lezen en bespreken. Je kan hen begeleidende vragen geven om het gesprek te ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan de volgende vragen:

— Waarover gaat dit gedicht?

— Wie is het “ik”?

— Gaat het over één meisje of een symbool voor velen?

— Welke gevoelens herken je?

— Waarom begint het gedicht met ‘ik ben een eigenwijs meisje in Iran’ en eindigt het met ‘uit Iran’?

— Kijk eens naar de vorm. De auteur gebruikt korte, krachtige zinnen, veel herhaling en witregels. Wat doet dat met de lezer?

— Hoe past dit gedicht in de context van protest en verzet?

— Wat weet je over de situatie in Iran?

— Hoe kunnen we hierin een metamorfose herkennen?

— Wat raakt jou persoonlijk het meest in dit gedicht?

— Denk je dat kunst, zoals poëzie, muziek of beeld, echt iets kan veranderen in de wereld?

100-150 min.

AAN DE SLAG

Richt nu de aandacht op protestkunst. Vertel dat kunst, in al zijn vormen, vaak een manier is om een stem te laten horen, onrecht zichtbaar te maken, hoop uit te drukken of om verandering te brengen. Laat enkele voorbeelden zien van protestkunst uit Iran (bijvoorbeeld deze of deze beelden) om een link te maken met het gedicht. Je kan ook andere voorbeelden laten zien, zoals bijvoorbeeld de street art van Banksy. Bespreek wat opvalt in deze beelden: de kleuren, de symbolen, de korte en krachtige teksten of slogans die meteen een boodschap overbrengen. Maak duidelijk dat protestkunst niet altijd groots hoeft te zijn, maar vaak juist krachtig is door zijn eenvoud en directheid.

Daarna laat je de leerlingen zelf aan de slag gaan om een protestaffiche te maken, waarin woord en beeld samengaan. Je kan hiervoor het werkblad gebruiken om het proces stap voor stap met hen te doorlopen. Ze bedenken eerst een thema dat voor hen belangrijk is. Dat kan vrijheid zijn, maar evengoed gelijkheid, klimaat, vriendschap of gewoon zichzelf mogen zijn. Of ze kiezen ervoor om het gedicht erin te verwerken. Vanuit hun

gekozen thema schrijven ze een korte tekst: een slogan, een enkele zin of een mini-gedicht van enkele regels. Vervolgens vertalen ze die woorden in beeldtaal: symbolen, kleuren en vormen die de boodschap versterken. Denk bijvoorbeeld aan vogels, vuur, deuren die openbreken, een vuist, een bloem of iets heel persoonlijks. Het beeld hoeft niet ingewikkeld te zijn, maar moet meteen de aandacht trekken. Dit kan met stift of verf, of digitaal via Canva, afhankelijk van wat mogelijk is in de klas. Zorg dat tekst en beeld elkaar aanvullen en dat de boodschap duidelijk leesbaar blijft.

Laat hen ten slotte de affiches ophangen in de klas of de school, zodat er een kleine tentoonstelling ontstaat. Je kan hiervoor ook samenwerken met de leraar kunst of maak affiches in verschillende talen en werk samen met de taalvakken.

Is het resultaat leuk? Deel het op sociale media met de hashtag #poezieweek2026.

MEER?

Wil je het thema van het gedicht verder uitdiepen, dan kan je de graphic novel *Persepolis* van Marjane Satrapi gebruiken. Daarin vertelt Satrapi op een heel persoonlijke en indringende manier hoe het is om op te groeien in Iran tijdens en na de revolutie. Je kan de leerlingen een fragment tonen uit het boek of de trailer van de verfilming laten zien.

Dit kan meteen ook een opstap zijn naar een extra creatieve opdracht: laat de leerlingen zelf een korte graphic novel maken, waarin ze met beeld en tekst een eigen verhaal vertellen rond vrijheid, verzet of hoop.

BIBLIOGRAFIE

“Ik ben een eigenwijs meisje in Iran” – Azar Tishe. In: ‘*DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.*’ (Plint, 2024)

Persepolis – M. Satrapi, M. Ripa (vert.) (Pantheon Books, 2004)

AUTEUR LESTIP

Stefanie Kennes

WERKBLAD

Maak je eigen protestaffiche

Kies je thema

Waarover wil jij je stem laten horen? Schrijf het hier op:

.....

.....

.....

Schrijf je boodschap

Bedenk een korte tekst die je op je affiche wil zetten. Dat kan een slogan zijn, of een mini-gedicht van een tot drie regels.

.....

.....

.....

Bedenk je beeldtaal

Welke symbolen, kleuren of vormen passen bij jouw boodschap?
Maak een lijstje of schets een paar ideeën.

.....

.....

.....

WERKBLAD

Combineer tekst en beeld

Maak een ruwe schets van je affiche: waar komt de tekst, waar komt het beeld? Denk eraan dat het duidelijk en krachtig moet zijn.

Werk uit

Teken, schilder, knip en plak of werk digitaal. Zorg dat jouw affiche een boodschap uitstraalt die meteen begrepen wordt.

Deel en toon

Hang je affiche op in de klas of school. Bekijk elkaars werk en bespreek: welke thema's komen naar voren, welke beelden en woorden spreken het meest aan en waarom?

Ik ben een eigenwijs meisje in Iran

Ik draag de verplichte hoofddoek niet
Ik doe hem op een stok en verbrand hem
Ik voel mijn haren in de wind
Ik protesteer in de straten van mijn land

Ik vecht
Ik ga door
Ik moet vluchten

Ik ben de enige hoop
Ik breng het leven en de vrijheid naar mijn land
Mijn land, mijn volk heeft mij nodig

Ik, een eigenwijs meisje uit Iran

Azar Tishe
In: *DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.*
(Plint, 2024)

LESTIP 2

Vroeger en later

We staan bij het water,
mijn opa en ik.
Hij is van vroeger
en ik ben van later.
Opa is stil, hij is niet zo'n prater,
we staan daar gewoon
- mijn vader zijn zoon -
mijn opa en ik.

Het is het water dat,
water denkt niet aan later
en praat niet van vroeger,
maar blinkt in de zon,
en golft en kabbelt,
dat stromende water,
vertelt zonder praten
hoe alles begon.

Mijn hand in zijn hand,
ik kijk naar hem op,
verweerd en vertrouwd
en net niet mijn vader,
mijn opa het water,
dat blinkt in de zon.

Marco Kunst
In: *De zee is bijna alles*
(Lemniscaat, 2025)

OVER DE AUTEUR

Marco Kunst (1966) is een veelzijdig kinderboekenschrijver die jeugdboeken schrijft in alle genres: avonturenromans, fantasy & science fiction, historische romans, kolder (volgens eigen zeggen) en verhalen die (bijna) waargebeurd zijn. Zijn boeken zetten aan tot denken en dat is niet zo vreemd, want Marco Kunst studeerde filosofie. Hij belicht onderwerpen van verschillende kanten, waardoor je ook een ander perspectief gaat zien. Marco Kunst is geboren aan zee, in Vlissingen. Zijn eerste dichtbundel *De zee is bijna alles* (2025) straalt de liefde voor de kust helemaal uit.

VOOR HET LEZEN

ACTIVEREN

Laat de leerlingen in groepjes van vier of vijf nadenken over vroeger en later. Waaraan denken ze bij deze termen? Welke woorden komen in ze op? Laat ze vrij associëren met elkaar en zoveel mogelijk woorden noteren in een gezamenlijke woordenwolk. Woorden die vaker genoemd worden, komen hier groter in te staan.

TIP — Je kunt ook klassikaal een woordenwolk maken via een online tool, bijvoorbeeld door Livecloud of Mentimeter te gebruiken.

NA HET LEZEN

BELEVEN

Lees het gedicht *Vroeger en later* voor en deel het daarna uit. Laat de leerlingen in (dezelfde) groepjes bekijken welke woorden - die ze vooraf hadden opgeschreven - overeenkomen met het gedicht. Deze woorden onderstrepen ze in het gedicht en in de woordenwolk. Daarna bekijken ze welke andere woorden in het gedicht voorkomen die met (leef)tijd te maken hebben, maar die ze niet hadden genoteerd. Deze woorden onderstrepen ze met een andere kleur. Laat ze met elkaar bespreken wat ze opvalt. Welke gedachten, associaties en/of nieuwe ideeën komen nu bij ze op?

Bespreek klassikaal welke gedachten ze hebben besproken. Laat elk groepje iets noemen dat voor hen eruit springt en noteer dat op het bord.

AAN DE SLAG

VERANDERING OF TEGENSTELLING? | BEGRIJPEN

In het gedicht komen de verschillende stadia van het leven voorbij. Dit kan gezien worden als een tegenstelling tussen vroeger en later, tussen oud en jong. Interessant is om te onderzoeken hoe de leerlingen dit zien. Verdeel de klas in tweeën en laat de groepen in twee rijen tegenover elkaar plaatsnemen. Laat ze met diegene die tegenover ze zit of staat de eerste van onderstaande vragen bespreken. Geef hier vijf minuten de tijd voor. Daarna schuift één groep door, zodat er iemand anders voor ze zit en de volgende vraag wordt besproken. Dit doe je totdat alle drie de vragen zijn besproken.

Vraag 1: Welk beeld heb je van de ik? Hoe denkt de ik bijvoorbeeld over de opa?
Vraag 2: Welk beeld heb je van de opa? Welke tegenstelling wordt er geschetst tussen jong en oud?
Vraag 3: Welke rol speelt de vader in dit gedicht?

Bespreek klassikaal tot welke nieuwe inzichten ze zijn gekomen en noteer deze in steekwoorden op het bord.

Laat de leerlingen nog één keer doorschuiven. Ze vormen nu een tweetal met elkaar voor de volgende opdracht (deze is eventueel in de volgende les uit te voeren).

VERGELIJKINGEN | VERDIEPEN

Vertel de titel van de dichtbundel waar het gedicht in staat. Lees dan het gedicht nog een keer voor. De leerlingen krijgen hiermee al meer idee over de context van het gedicht (de zee). Benoem de vergelijking die wordt gemaakt tussen het stromen van het water en vergankelijkheid. Leg uit dat vergelijkingen horen bij poëzie. Ellen Deckwitz schrijft daarover: “Vergelijkingen verrijken ons dagelijks taalgebruik en laten ons soms meer zien dan we dachten.” (2022, p. 59). Ze geeft hiermee aan dat je juist door vergelijkingen te gebruiken beter gaat begrijpen wat bedoeld wordt: “Een vergelijking maakt het onbekende minder onbekend door het te relateren aan het bekende.” (p. 61).

Laat leerlingen in de tweetallen zelf op zoek gaan naar vergelijkingen in dit gedicht. Ze schrijven er zoveel mogelijk op die ze tegenkomen. Wijs ook op de voorgaande oefeningen waarin al allerlei associaties zijn genoteerd. Misschien kunnen ze ook nog eigen vergelijkingen bedenken over vroeger en later en over verandering in het leven. Elke leerling kiest nu individueel een vergelijking die ze aanspreekt. Ze gaan hiermee aan de slag door er een illustratie bij te maken, er zelf een eigen gedicht van te maken of er een beeldgedicht van te maken waarbij de vorm van de tekst zelf een beeld vormt, bijvoorbeeld met behulp van een tool als https://www.canva.com/.

TIP —De opdracht kan ook als huiswerk meegegeven worden om verder uit te werken.

Is het resultaat leuk? Deel het op sociale media met de hashtag #poezieweek2026.

MEER?

Wil je meer inspiratie over het werken met poëzie? Lees dan *Eerste hulp bij poëzie* (2022) van Ellen Deckwitz. In deze omnibus zijn de boeken *Olijven moet je leren lezen* (2016) en *Dit gaat niet over grasmaaien* (2020) in één bundel samengevoegd. In korte hoofdstukken worden allerlei elementen van poëzie op een toegankelijke manier behandeld. Ellen Deckwitz legt uit en ontkracht de vooroordelen over poëzie. Ze laat zien dat poëzie niet moeilijk is, maar voor iedereen van betekenis kan zijn. Ze enthousiasmeert en zet aan tot het lezen, begrijpen, aanvoelen en werken met gedichten.

BRONNEN

“Vroeger en later” – Marco Kunst & Jeska Verstegen (ill.). In: *De zee is bijna alles* (Lemniscaat, 2025), p. 13.
https://www.marcokunst.nl/
Eerste hulp bij poëzie - Ellen Deckwitz (Uitgeverij Pluim, 2022)

AUTEUR LESTIP

Loes Reichenfeld (LEES met LOES)

Vroeger en later

We staan bij het water,
mijn opa en ik.
Hij is van vroeger
en ik ben van later.
Opa is stil, hij is niet zo'n prater,
we staan daar gewoon
- mijn vader zijn zoon -
mijn opa en ik.

Het is het water dat,
water denkt niet aan later
en praat niet van vroeger,
maar blinkt in de zon,
en golft en kabbelt,
dat stromende water,
vertelt zonder praten
hoe alles begon.

Mijn hand in zijn hand,
ik kijk naar hem op,
verweerd en vertrouwd
en net niet mijn vader,
mijn opa het water,
dat blinkt in de zon.

Marco Kunst
In: *De zee is bijna alles*
(Lemniscaat, 2025)

LESTIP 3

Waarom

Toen ik nog een kleuter was
kwam Eigenwijs langs.
Mag ik in je hart wonen, vroeg hij,
ik leer je je eigenwijsheid te vormen.
Waarom, vroeg ik.

Ik woon in iedereen, zei Eigenwijs.
in de ene meer dan in de ander.
Door mij word je nog bijzonderder.
Met mij ontdek je grenzen
om overheen te gaan.
Waarom, vroeg ik.

Ik leer je om niet op te geven.
Ik geef je zelfvertrouwen.
Ik open de deur van vervelende vragen.
Met mij word je vastberaden, zei Eigenwijs.
Waarom, vroeg ik.

Je hebt het niet in de gaten
maar ik woon al in je hart, zei Eigenwijs.
Ik zweeg.

Ali Şerik
In: *DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.*
(Plint, 2024)

OVER DE AUTEUR

Ali Şerik (1962) werd geboren in Turkije en kwam in Nederland wonen toen hij zeven jaar was. Hij begon met schrijven in het Turks, maar vond later ook zijn stem in het Nederlands. Zijn poëzie verscheen zowel in verzamelbundels in Istanboel als in Nederland. Hij schrijft over identiteit, taal, vrijheid, grenzen en de zoektocht naar een eigen plek. Met het dichterscollectief Alpejagers bracht hij poëzievoorstellingen die een ode vormden aan onder meer Paul van Ostaijen.

VOOR HET LEZEN

Schrijf aan het begin van de les het woord ‘metamorfose’ groot op het bord. Vraag de leerlingen om kort op te schrijven waaraan zij denken bij dit woord en wat het voor hen betekent. Geef hen even de tijd om hierover na te denken en laat hen daarna enkele associaties delen. Ga vervolgens verder met de vraag: wat verandert er als je ouder wordt, zonder dat je het meteen ziet? Vanuit dit gesprek kun je doorvragen: ben je zelfverzekerder geworden, denk je anders dan toen je jonger was, wat is er veranderd in je hart of in je hoofd en zijn er dingen die je vroeger spannend vond, maar nu niet meer? Zijn er dingen die je leuk vond, maar nu niet meer of andersom? Laat de leerlingen hun antwoorden ergens noteren en bijhouden voor de volgende stappen.

NA HET LEZEN

Verdeel de klas in kleine groepjes en deel het gedicht aan elk groepje uit. Geef hen de tijd om het te lezen en eventueel aan elkaar voor te lezen, zodat ze de woorden echt beleven en begrijpen. Deel vragen uit om een groepsgesprek over dit gedicht op gang te brengen. Denk bijvoorbeeld aan de volgende vragen:

— Welke gevoelens en/of gedachten riep dit gedicht bij je op? Vind je het mooi/grappig/bijzonder/...?

— Vind je dit gedicht makkelijk te begrijpen of moeilijk?

— Wie of wat is ‘Eigenwijs’ precies? Is het een echt persoon, of gaat het om een eigenschap die tot leven is gebracht? (Je kan hier verwijzen naar de term ‘personificatie’ en bespreken hoe de dichter er gebruik van maakt en welk effect het heeft.)

— Waarom vraagt het kind steeds “waarom”?

— Wanneer wordt duidelijk dat ‘Eigenwijs’ al in hem of haar aanwezig is?

— Richt de aandacht op het einde: wat verandert er aan het kind en waarom zwijgt het?

Bespreek de antwoorden van de leerlingen nadien klassikaal en verbind ze met het idee van metamorfose dat je aan het begin van de les met je leerlingen besprak. Op welke manier kunnen we in dit gedicht een metamorfose van het kind zien?

100–200 min.

AAN DE SLAG

Leerlingen bedenken een kort (poëtisch) reisverhaal waarin hun gevoelens of innerlijke stem de hoofdrol spelen. De reis hoeft niet letterlijk te zijn, het kan een tocht door hun eigen gedachten, dromen of emoties zijn, vol ontdekkingen en kleine transformaties. Je kan hiervoor gebruik maken van het werkblad om een duidelijke structuur te bieden. Ze gaan op zoek naar bepaalde eigenschappen die veranderd zijn of die ze graag zouden willen veranderen in de toekomst. Hiervoor kunnen ze teruggrijpen naar de dingen die ze noteerden aan het begin van de les. Moedig hen aan om beeldrijke taal te gebruiken en na te denken over bepaalde metaforen. Je kan hen hier heel vrij in laten of je doet dit samen met hen in verschillende stapjes.

Als hun poëtisch reisverhaal klaar is, kunnen ze dit op verschillende manieren verwerken. Zo kunnen ze bijvoorbeeld een echte landkaart tekenen, waarop ze de verschillende plekken uit hun verhaal visueel voorstellen (bijvoorbeeld het eiland van eenzaamheid, bergen van moed etc.). Als je wat meer tijd hebt, kun je hen ook een stopmotion video of een gewone video van hun verhaal laten maken. Je kunt hiervoor Stop Motion Studio gebruiken of werken met Canva. Of je kiest ervoor om de leerlingen hun tekst te laten voorlezen aan de klas, als een soort van voorstelmoment. Je kan de resultaten ophangen of tonen in de school tijdens de Poëzieweek.

Is het resultaat leuk? Deel het op sociale media met de hashtag #poezieweek2026.

MEER?

Als je meer toegankelijke gedichten over een innerlijke reis of metamorfose wil gebruiken tijdens deze of toekomstige lessen, bekijk dan zeker de volgende gedichten eens:

“Je mag alles ook altijd anders bekijken” In: *Gelukkig en Blij* – Edward van de Vendel, Martijn van der Linden (ill.) (Querido, 2023)

“Gisteren jij” In: *Wat wij doen, dat heet bewaren* – Siel Verhanneman (De Arbeiderspers, 2024)

Ook de film *Inside Out* sluit mooi aan op deze lestip:

Inside Out [Film]- Docter, P. H. (Regisseur). Walt Disney Pictures; Pixar Animation Studios, 2015.

BIBLIOGRAFIE

“Waarom” – Ali Şerik. In: *DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.* (Plint, 2024)

AUTEUR LESTIP

Stefanie Kennes

WERKBLAD

MIJN INNERLIJKE REIS

Schrijf een kort poëtisch reisverhaal in fragmenten.
Kies een innerlijk personage
dat jou meeneemt op een reis, of dat je juist
tegenhoudt. Gebruik beeldtaal,
metaforen en dialogen.

Beginpunt

Waar begint jouw reis? Bijvoorbeeld bij onzekerheid, verwarring,
nieuwsgierigheid of spanning.
Beschrijf hoe je je daar voelt: “ik sta bij …”, “mijn gevoel is …”, “het voelt als …”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

De ontmoeting

Laat je personage verschijnen. Wie is het?
Beschrijf hoe het eruitziet, hoe het klinkt en wat het zegt:
“Daar verschijnt …”, “Hij/zij zegt …”, “Ik kijk naar …”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

De tocht

Reis samen door innerlijke landschappen en bedenk avonturen die je samen meemaakt of dingen die er gebeuren. Gebruik metaforen zoals heuvels van twijfel, mist van chaos, zee van vreugde etc.

Schrijf op wat je ziet, voelt en hoort: “We lopen door …”, “Het voelt als …”, “Hij/zij zegt …”.

.....

.....

.....

.....

.....

De verandering

Wat leer je tijdens deze reis? Wat verandert er in jou, in je gevoelens of gedachten?
Bijvoorbeeld: “Ik merk dat …”, “Ik voel …”, “Nu durf ik …”.

.....

.....

.....

.....

.....

Eindpunt

Waar ben je nu? Wie ben je geworden?
Beschrijf je nieuwe gevoel of inzicht en sluit eventueel af met een korte zin:
“Aan het eind van de reis …”, “Ik ben …”, “Ik voel (me) …”.

.....

.....

.....

.....

.....

Waarom

Toen ik nog een kleuter was
kwam Eigenwijs langs.
Mag ik in je hart wonen, vroeg hij,
ik leer je je eigenwijsheid te vormen.
Waarom, vroeg ik.

Ik woon in iedereen, zei Eigenwijs.
in de ene meer dan in de ander.
Door mij word je nog bijzonderder.
Met mij ontdek je grenzen
om overheen te gaan.
Waarom, vroeg ik.

Ik leer je om niet op te geven.
Ik geef je zelfvertrouwen.
Ik open de deur van vervelende vragen.
Met mij word je vastberaden, zei Eigenwijs.
Waarom, vroeg ik.

Je hebt het niet in de gaten
maar ik woon al in je hart, zei Eigenwijs.
Ik zweeg.

Ali Şerik
In: *DICHTER N°33. Lekker Eigenwijs.*
(Plint, 2024)

LESTIP 4

Moeder en zoon

Er is ergens een vijver schrijft Ovidius
die ooit een moeder is geweest – ‘zij smolt weg
in tranen’ rouwend om haar doodgewaande zoon

hij leefde nog – hij had de dood gezocht door
van een rots te springen maar hij viel niet
in de woorden van Ovidius: ‘zwevend werd hij
in de lucht een zwaan met witte veren’

die dingen gebeurden toen – soms was
de werkelijkheid zo ondraaglijk dat
er gebeurde wat niet kon

dit is alles wat wij weten: moeder en zoon
herenigd – je ziet in gedachten hoe een witte zwaan
wordt gewiegd door een vijver en je vraagt
zou die vogel de rouw kennen van het water
zou het water weten wie het wiegt

Rutger Kopland
Uit: *Verzamelde Gedichten*
(Uitgeverij Van Oorschot, 2013)

OVER DE AUTEUR

Rutger Kopland (1934–2012) was het pseudoniem van psychiater Rudi van den Hoofdakker. Hij was een van de meest geliefde dichters van Nederland door zijn heldere, herkenbare poëzie over verlangen, herinnering en verlies. Zijn werk bereikte zowel een breed publiek als de literaire critici en werd bekroond met o.a. de P.C. Hooft-prijs. Kopland werd vaak vertaald en geldt nog steeds als een dichter die de gewone dingen uitzonderlijk weet te maken.

VOOR HET LEZEN

1. Geluids- of videofragment starten

Begin met een kort fragment van klotsend water of een plas of vijver (bijvoorbeeld het geluid van golvend water, dat je afspeelt via YouTube).

Vraag je leerlingen wat het geluid bij hen oproept. Welk beeld zien ze voor zich? Welke sfeer? Stimuleer je leerlingen hun antwoorden zo concreet mogelijk toe te lichten en verklaren. Zo verken je de associatieve werking van klank: je creëert een sfeer voor water, rouw, rust of onrust.

2. Beeldprikkel toevoegen

Toon een eenvoudig, sober beeld: bijvoorbeeld een foto of illustratie van een eenzame zwaan op het water of een mistige vijver (liefst zonder tekst).

Laat de klas even stil kijken. Vraag hen wat ze zien en welke gevoelens of vragen het beeld oproept.

3. Verbinding leggen met het thema

Vertel je leerlingen dat je hen nu een gedicht gaat laten lezen waarin een moeder en zoon, water, rouw en transformatie voorkomen.

Vraag hen alvast na te denken: welke rol zou water kunnen spelen in een verhaal over verlies of rouw?

4. Laat het gedicht horen

Lees het gedicht een eerste keer hardop voor, liefst met emotie en pauzes zodat het geluid, ritme en de klankrijkdom binnenkomen. Je kan er voor kiezen om het geluidsfragment dat je eerder liet horen tijdens het voorlezen af te spelen, en/of het beeld dat je eerder toonde gelijktijdig te laten zien.

Deel de tekst uit aan de leerlingen. Vraag hen woorden of zinsdelen te omcirkelen die tijdens het lezen bij hen blijven hangen.

NA HET LEZEN

INDIVIDUEEL

De leerlingen bekijken de tekst met de door hen omcirkelde woorden of zinsdelen. Waarom kwamen juist die delen binnen bij hen? Laat hen het gevoel, het beeld of de vraag die de omcirkelde woorden bij hen opriepen opschrijven naast het gedicht.

IN DUO'S

— Vraag leerlingen in duo's te benoemen welke emoties ze in het gedicht herkennen. Laat hen daarbij woorden uit de tekst aanwijzen die hen opvielen.

— Bespreek klassikaal: wat is feit, wat is mythe en wat is verbeelding in dit gedicht? Laat hen ook de grens opzoeken: welke delen van de mythe kunnen realiteit zijn? Bijvoorbeeld het verdriet, het gemis, het gevoel van het wiegen, de rust aan het einde...

— Vraag: waarom zou Kopland juist dit oude verhaal gebruiken om over verdriet te spreken?

— Laat leerlingen één zin aanduiden die bij hen "blijft hangen" en laat ze uitleggen waarom.

AAN DE SLAG

Geef leerlingen de link naar een digitale kunstcollectie (zoals de Vlaamse Kunstcollectie, www.vlaamsekunstcollectie.be). Laat hen in het zoekveld het woord 'rouw' intikken. Iedereen kiest individueel één schilderij dat hen het meest aanspreekt.

Leerlingen plaatsen het schilderij naast een passage uit *Moeder en zoon* die volgens hen inhoudelijk of emotioneel goed aansluit. Dat kan een zin zijn die over water gaat, over de zwaan, of over verdriet, maar ook een passage waarin voor hen hetzelfde gevoel zit als in het gekozen schilderij.

De leerlingen maken een eenvoudige digitale creatie waarin beeld en woord samenkomen:

— *een Instagrampost of -story met het schilderij en de gekozen versregel*
— *Of een Canva-visual of PowerPointslide waarin de versregel grafisch*
- *verwerkt wordt in het schilderij.*

Laat je leerlingen vrij in wat ze zelf toevoegen: geluid, muziek, tekst, etc.

Enkele leerlingen tonen hun creatie. Bespreek kort: welke koppelingen zijn verrassend? Hoe geven beeld en woord samen een nieuwe betekenislaag?

Is het resultaat leuk? Deel het op sociale media met de hashtag #poezieweek2026.

MEER?

Heb je de smaak van Koplands taal te pakken? In de bloemlezing *Alles op de fiets* vind je nog meer van zijn scherpe, gevoelige en soms verrassend luchtige gedichten.

Benieuwd naar waar dat verhaal van de moeder en de zwaan eigenlijk vandaan komt? Duik dan in Ovidius' *Metamorphosen*. De vlotte vertalingen van Imme Dros en Marietje d'Hane-Scheltema nemen je mee naar een wereld vol gedaantewisselingen.

En wie wil voelen hoe andere dichters schrijven over verdriet en troost, kan terecht bij *Rouw*, een bloemlezing samengesteld door Hagar Peeters.

BIBLIOGRAFIE

De Nederlandse Poëzie Encyclopedie (2022). *Rutger Kopland*. Geraadpleegd op 28/09/2025, via https://www.nederlandsepoezie.org/dichters/k/kopland.html

Metamorphosen - Ovidius, Imme Dros (vert.) & Marietje d'Hane-Scheltma (vert.) (Athenaeum-Polak en Van Gennep, 2025).

Verzamelde gedichten – Rutger Kopland (Uitgeverij Van Oorschot, 2006)

Rouw: Gedichten – Hagar Peeters (samenst.) (De Bezige Bij, 2021)

AUTEUR LESTIP

Milan Lambrecht

Moeder en zoon

Er is ergens een vijver schrijft Ovidius
die ooit een moeder is geweest – ‘zij smolt weg
in tranen’ rouwend om haar doodgewaande zoon

hij leefde nog – hij had de dood gezocht door
van een rots te springen maar hij viel niet
in de woorden van Ovidius: ‘zwevend werd hij
in de lucht een zwaan met witte veren’

die dingen gebeurden toen – soms was
de werkelijkheid zo ondraaglijk dat
er gebeurde wat niet kon

dit is alles wat wij weten: moeder en zoon
herenigd – je ziet in gedachten hoe een witte zwaan
wordt gewiegd door een vijver en je vraagt
zou die vogel de rouw kennen van het water
zou het water weten wie het wiegt

Rutger Kopland
Uit: *Verzamelde Gedichten*
(Uitgeverij Van Oorschot, 2013)

LESTIP 5

ZESDE METAMORFOSE

We zaten op een bankje,
je hield vol dat er ook
veel goeds was, alles

wat je had gedaan
maakte mij immers sterker.

Daar heb ik nooit om gevraagd
zei ik, het veroorzaakte vooral
een gat.

Je humde dat je door een gat
leuke sieraden kon dragen

waardoor mij niets anders restte
dan je op dat bankje achter te laten,
wat een bende

maar toen wist ik
natuurlijk nog niet

dat er onder al dat puin
een poort zat

naar een wereld waarin
alles wat er gebeurd was
slechts feiten waren,

en feiten zijn vaak ook gewoon
prettige machetes

waarmee de keurig aangelegde
perken in ons uit hun lijden
kunnen worden verlost.

Ellen Deckwitz
In: *Metamorfosen*
(PoëzieCentrum, 2025)

OVER DE AUTEUR

Ellen Deckwitz is een veelzijdige dichter die niet alleen veel literaire prijzen won voor haar dichtbundels, maar ook actief bezig is om poëzie onder de aandacht te brengen via columns en podcasts en op het podium van bijvoorbeeld Lowlands, Poetry Slam en Poetry International. Bovendien bezoekt ze veel scholen om poëzielessen te geven. Ellen Deckwitz schreef in opdracht van het PoëzieCentrum voor Poëzieweek 2026 het poëziegeschenk *Metamorfosen*.

VOOR HET LEZEN

Bespreek met de leerlingen waar ze aan denken bij het woord ‘metamorfose’. Leg eventueel uit dat het woord uit het Grieks komt en letterlijk ‘over’ (meta) ‘verandering van vorm’ (morfose) gaat. Laat de leerlingen in drietallen zoveel mogelijk benaderingswijzen van het begrip metamorfose opzoeken op internet en hier voorbeelden van noteren.

Te denken valt aan de verschillende leergebieden:

— **Biologie:** gedaanteverwisseling van organismen

— **Literatuur:** verandering van mens naar/in dier (Kafka, sprookjes, Harry Potter etc.)

— **Mythologie:** verandering van god naar mens en de metamorfosen van Ovidius

— **Geologie:** verandering van gesteenten

— **Aardrijkskunde:** grote landschappelijke veranderingen

— **Geschiedenis:** grote maatschappelijke veranderingen

— **Psychologie**: grote persoonlijke verandering of relationele veranderingen

— **Filosofie**: filosofische beschouwingen over verandering in het menselijk bestaan

— **Muziek**: er bestaan verschillende muziekstukken met de naam Metamorfose

— **Beeldende kunst**: veranderingen in schilderijen zoals van M.C. Escher

— **Theater**: op het toneel transformeren mensen tot andere personages

Inventariseer alle mogelijke benaderingen die de leerlingen hebben gevonden en noteer deze op het bord. Lees vervolgens het gedicht voor en deel het daarna uit. Bespreek elementen die leerlingen in het gedicht opvallen of bijzonder vinden.

NA HET LEZEN

Als Ellen Deckwitz zelf gedichten leest in een bundel, dan schrijft ze er van alles bij wat haar opvalt en onderstreept ze veel. Als ze dan later een gedicht herleest, schrijft ze er in een andere kleur pen bij. Zo kan ze haar eigen leesontwikkeling volgen en merkt ze ook dat ze gedichten vanuit verschillende perspectieven bekijkt. Ze schrijft hierover in het hoofdstuk ‘Waarom je altijd moet lezen met een pen in de aanslag’ (2022, p. 227-231).

Het is mooi om ook met de leerlingen op deze manier aan de slag te gaan. In plaats van het gedicht later nog eens te herlezen vanuit een ander perspectief, zoals Ellen Deckwitz doet, gaan de leerlingen samen in groepen op zoek naar verschillende benaderingswijzen.

Noem als voorbeeld ‘door een gat’. Dit kun je op verschillende manieren bekijken:

— Vanuit een geografisch perspectief: als een sinkhole

— Vanuit theater of literatuur: escape naar een andere wereld

— Vanuit een fysiek perspectief: om sieraden door te kunnen dragen

— Vanuit een relationeel perspectief: een breuk in de relatie

Kijk op het bord naar alle benaderingswijzen die de leerlingen eerder hebben gevonden en omcirkel er vijf die het beste bij het gedicht passen. Laat de leerlingen een benaderingswijze kiezen of verdeel de klas in vijf groepen en geef elke groep een andere benaderingswijze. De leerlingen onderstrepen alle woorden in het gedicht die met hun perspectief te maken hebben. Laat ze per groep bespreken welke betekenis of interpretatie ze daarbij kunnen bedenken.

Bijvoorbeeld:

— Psychologische benadering: “daar heb ik nooit om gevraagd”
=> tot nieuwe inzichten komen, een eigen pad kiezen, bevrijding

— Historische benadering: “een wereld waarin alles wat er gebeurd was, slechts feiten waren, en feiten zijn vaak ook gewoon prettige machetes”
=> kappen met het verleden

— Beeldende kunst: “dat er onder al dat puin een poort zat”
=> mogelijkheid tot verandering

— Landschappelijke verandering: “de keurig aangelegde perken in ons lijden”
=> structuur versus pijn

— Relationele verandering: “je op dat bankje achter te laten”
=> van samen naar uit elkaar, breuk in de relatie, een nieuw begin

Projecteer het gedicht op het digibord en laat elk groepje om de beurt uitleggen welke woorden bij hun perspectief passen en waarom. Onderstreep elke benaderingswijze met een andere kleur.

AAN DE SLAG

VERBEELDEN

Na de verschillende benaderingswijzen bekeken te hebben, gaan de leerlingen individueel of in tweetallen met het gedicht aan de slag om te onderzoeken wat het met ze doet. Waar denken ze aan bij het gedicht? Wat raakt ze? Welke gevoelens roept het op?

Laat leerlingen een eigen verwerking hiervoor kiezen. Ze kunnen bijvoorbeeld:

— Een illustratie maken bij het gedicht

— Een infographic maken (bijvoorbeeld over de tegenstelling in het gedicht)

— Een kaart tekenen over de gevoelens in het gedicht, zoals een *Atlas van de belevingswereld* (https://atlasvandebelevingswereld.nl/)

— Muziek maken bij het gedicht

— Het gedicht uitbeelden

TIP —laat de leerlingen er eventueel thuis nog verder aan werken als huiswerk.

Is het resultaat leuk? Deel het op sociale media met de hashtag #poezieweek2026.

PERFORMEN

Als gekeken wordt naar de vorm van het gedicht, valt op dat het op twee pagina's is gepresenteerd. Vorm en inhoud kunnen bij poëzie niet los van elkaar gezien worden. Vaak geeft de vorm ruimte om op een dieper niveau naar een gedicht te kijken.

Ellen Deckwitz geeft in het hoofdstuk 'Hoe zit het met de vele lagen in gedichten?' aan dat het handig is om met anderen in gesprek te gaan als je diepere lagen wilt ontdekken (2022, p. 101-105). Bespreek met de leerlingen de vorm van het gedicht en kijk of jullie betekenis kunnen geven aan de tweedeling van het gedicht. Hoe zouden ze dit kunnen performen? Formeer groepjes en laat ze aan de slag gaan met ritme en nadruk/klemtoon. Hoe komt de betekenis die ze aan de wending in het gedicht geven het best tot uitvoering? Laat ze met elkaar oefenen en daarna hun interpretatie tonen aan een ander groepje.

Een andere manier om hiermee aan de slag te gaan is om woorden uit het gedicht te gebruiken voor een eigen interpretatie met nieuwe woorden. Je kunt de verschillende uitvoeringen dan klassikaal laten performen als een Poetry Slam.

MEER?

De hoofdstukken waar bij de verwerkingsopdrachten naar wordt verwezen, komen uit de omnibus *Eerste hulp bij poëzie* (2022) van Ellen Deckwitz. In deze bundel zijn de boeken *Olijven moet je leren lezen* (2016) en *Dit gaat niet over grasmaaien* (2020) samengevoegd. Een fijne inspiratiebron als je met poëzie aan de slag gaat in de klas.

BRONNEN

"ZESDE METAMORFOSE" – Ellen Deckwitz. In: *Metamorfosen* (PoëzieCentrum, 2025), p. 17-18.

Eerste hulp bij poëzie - Ellen Deckwitz (Uitgeverij Pluim, 2022)

"*Poëzieonderwijs*" – Jeroen Dera. In: Vaardig met vakinhoud. Handboek vakdidactiek Nederlands (Coutinho, 2023), p. 313-324.

https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/15539

AUTEUR LESTIP

Loes Reichenfeld (LEES met LOES)

ZESDE METAMORFOSE

We zaten op een bankje,
je hield vol dat er ook
veel goeds was, alles

wat je had gedaan
maakte mij immers sterker.

Daar heb ik nooit om gevraagd
zei ik, het veroorzaakte vooral
een gat.

Je humde dat je door een gat
leuke sieraden kon dragen

waardoor mij niets anders restte
dan je op dat bankje achter te laten,
wat een bende

maar toen wist ik
natuurlijk nog niet

dat er onder al dat puin
een poort zat

naar een wereld waarin
alles wat er gebeurd was
slechts feiten waren,

en feiten zijn vaak ook gewoon
prettige machetes

waarmee de keurig aangelegde
perken in ons uit hun lijden
kunnen worden verlost.

Ellen Deckwitz
In: *Metamorfosen*
(PoëzieCentrum, 2025)

COLOFON

Deze lestips zijn een uitgave van Stichting Lezen in samenwerking met Poëziecentrum, ter gelegenheid van Poëzieweek 2026.

www.poezieweek.com

Redactie
Stefanie Kennes
Loes Reichenfeld
Milan Lambrecht

Eindredactie
Maartje Bolt

Vormgeving
Tom Suykens (www.tomsuykens.be)

Contact
Stichting Lezen
T +31 (0)20 623 05 66 www.lezen.nl

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van Stichting Lezen?
Meld je dan aan voor de nieuwsbrief via www.lezen.nl.

Poëziecentrum
T +32 (0)9 225 22 25 www.poeziecentrum.be

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van Poëziecentrum?
Meld je dan aan voor de nieuwsbrief via www.poeziecentrum.be.

Disclaimer
Deze lessuggesties mogen alleen worden afgedrukt en gekopieerd ten behoeve van het poëzieonderwijs in Nederland en Vlaanderen. Voor elk ander gebruik geldt: op deze uitgave berusten copyrights, alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever van de gedichten staat steeds bij het gedicht vermeld.

Lezen
STICHTING LEZEN